

рассчитан интегральный индекс демографического развития (далее – ИИДР) по следующей формуле (1):

$$ИИДР = ОПЖ * ОКР * \frac{1}{ОКС} , \quad (1)$$

где ОПЖ – ожидаемая продолжительность жизни; ОКР – общий коэффициент рождаемости; ОКС – общий коэффициент смертности.

Критерии отнесения к той или иной группе регионов зависят от значения ИИДР. Так, при $ИИДР \leq 93,0785$ ситуацию можно оценить на «отлично»; при $64,2793 \leq ИИДР < 93,0785$ – на «хорошо»; $45,4291 \leq ИИДР < 64,2793$ – на «удовлетворительно»; при $ИИДР < 45,4291$ демографическая ситуация является неудовлетворительной. В настоящее время в 15 регионах ситуацию можно оценить на «отлично», в 62 субъектах РФ – на «хорошо» и «удовлетворительно» (31 регион относится к каждой из качественных характеристик). В то же время в шести субъектах Российской Федерации демографическая ситуация является неудовлетворительной: в Тверской, Смоленской, Тамбовской, Тульской, Ленинградской и Псковской областях.

Таким образом, по результатам проведенного исследования можно сделать вывод о том, что вопросы демографического развития нашего государства являются приоритетными. В последние годы наблюдается значительное улучшение демографической ситуации в нашем государстве, что является результатом грамотной и продуманной политики.

Список литературы:

1. Федеральная служба государственной статистики [Электронный ресурс]. – Режим доступа: URL: <http://www.gks.ru/>.
3. Материнский капитал статистики [Электронный ресурс]. – Режим доступа: URL: http://www.pfrf.ru/family_capital/.

ПІДХОДИ ДО ГРУПУВАННЯ СОЦІАЛЬНО ВІДТОРГНЕНОГО НАСЕЛЕННЯ ЯК ОБ'ЄКТА ТА УЧАСНИКА ПРОЦЕСА СОЦІАЛЬНОГО ЗАЛУЧЕННЯ

*Бондар Н.О., старший викладач кафедри «Фінанси і кредит»,
Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського, «ХАІ»,
м. Харків, Україна*

Процес соціального залучення як одна із складових концепції людського розвитку і як її кінцева мета останнім часом привертає до себе увагу як науковців та діячів соціальної сфери, які є розробниками та реалізаторами певних соціальних програм, так і осіб, які потенційно можуть стати об'єктами цього процесу.

Підкреслюючи вагомість кожної зі складових соціального залучення, слід акцентувати увагу саме на зацікавленій стороні цього процесу, а саме на особах, на яких спрямовано відповідні заходи – особах, які відчують соціальне відторгнення, оскільки соціально відторгненими слід визнати не тільки представників так званих найнижчих шаблів суспільства, але і всіх тих, чиє життя визначається ступенем байдужості та жорсткістю контролю з боку інших груп суспільства, а не особистим вибором [1].

Аналіз праць вітчизняних й іноземних авторів щодо соціального відторгнення виявив різні підходи щодо інтерпретації соціального відторгнення, а саме:

- французький - орієнтований на соціальну солідарність та інтеграцію громадян у суспільство і поряд із визнанням переважних прав спільнот на захист їх цілісності вимагає поваги до прав будь-яких меншостей [2];

- англосаксонський - акцентує увагу на індивідуальній свободі та рівних правах для всіх та можливості вибору взаємовідносин між індивідами з одного боку, та між індивідами, суспільством і державою з іншого [2];

- відносна концепція - порівняння ситуації, у якій опинився індивід, із умовами інших членів суспільства [3];

- інтегрована концепція - розгляд і відстеження статусу соціального відторгнення індивіда відносно його можливостей, стверджуючи, що соціальне відторгнення походить не з приналежності до певної ізольованої меншості, а з наявності непомірної кількості обмежень [3].

Ключовими факторами, які сприяють прояву соціального відторгнення серед населення є бідність та низькі доходи, обмеження доступу на ринок праці, недостатня соціальна допомога і підтримка, вплив місцевих факторів (місце проживання, сусідські відносини та ін.), недоступність послуг тощо. Отже, виділення соціально відторгнених осіб неможливо без урахування наступних факторів:

- походження відторгнення – вроджене чи набуте [4];

- причини виникнення відторгнення – сімейний статус, гендерний аспект, місце проживання, стан здоров'я, рівень освіти, належність до певної суспільної групи, соціо-політичні та економічні негаразди, психологічний аспект та ін.;

- вимір відторгнення – економічний, політичний, соціальний, місцевий, індивідуальний, територіальний, груповий;

- рівень виникнення відторгнення – макрорівень (з позиції суспільства), мікрорівень (з позиції соціально відторгненої особи - специфіка прояву життєвої ситуації членів цієї групи по відношенню до інших членів суспільства) [3];

- сфера відторгнення – з економічного життя (за статусом на ринку праці, через низькі доходи, через погані житлові умови), зі сфери розподілу засобів до існування, з політичного життя (неможливість брати участь у виборчих процесах чи обмеженість такої участі), зі сфери культури та освіти, з системи охорони здоров'я, зі сфери споживання; зі сфери надання соціальних послуг, з системи соціального захисту, з соціального середовища, зі сфери діяльності громадських організацій та інститутів взаємодопомоги [5].

В процесі реалізації заходів соціального залучення різноманітність можливих груп відторгненого населення перешкоджає здійсненню аналізу за однаковими напрямками та методиками через неможливість порівняння та співставлення результатів. До того ж розподіл за групами є досить умовним, оскільки одна і та сама особа може відноситися до декількох різних груп. Отже в процесі соціального залучення виникає необхідність застосування індивідуального підходу до вказаних груп населення й розроблення відповідних програм і здійснення заходів з урахуванням специфічних ознак індивідів.

Однак слід зазначити, що незважаючи на те, що виходячи з переважної ролі індивіда у суспільстві, більш цікавим є акцентування уваги на можливостях індивідів та обмеженнях, які витікають з його стосунків із суспільством, з точки зору законотворчої діяльності і в контексті розроблення певних соціальних програм неможливе акцентування уваги на кожній особі, що відчуває відторгнення, і виникає необхідність групування їх за певними критеріями відторгнення, наприклад, соціально-демографічними групами, станом здоров'я, рівнем доходу тощо. Отже, на практиці, на наш погляд, доцільне застосування трирівневого підходу:

- на загальнодержавному та обласному рівнях – відносно груп відторгненого населення на загальних підставах;
- на місцевому рівні – відносно груп відторгненого населення з деталізацією за особливостями відторгнення;
- на рівні соціальних установ (фахівців з соціальної роботи) – відносно кожного індивіда та членів його сім'ї.

Список літератури:

1. Рєвніцєва О.В. Соціальне виключення: проблеми визначення та дослідження / О.В. Рєвніцєва // Демографія та соціальна економіка: Науково-економічний та суспільно-політичний журнал. – 2008. – №1. – С. 98–106.
2. Бородкин Ф.М. Социальные эксклюзии / Ф.М. Бородкин // Социол. журн. – 2000. – № 3/4. – С. 5–17.
3. От трансформации к обществу для всех. Региональный доклад о человеческом развитии. – Братислава: Программа развития ООН. Региональное бюро по странам Европы и СНГ. – 2011. – 144 с.
4. Ільченко Н. Соціальне включення: теорія і практика / Н. Ільченко, Р. Жиленко // Економічний розвиток громади. – 2006. – № 2. – С. 2– 6.
5. Україна: на шляху до соціального залучення. Національна доповідь про людський розвиток / За ред. Лібанової Е. М. – Київ: Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України. – 2011. – 124 с.